

ONA TILI TA'LIMIDA FOTOMATERIALLARDAN FOYDALANISH
MEZONLARI

Abdiyeva Xonzodabegim Turdiboy qizi

Alisher Navoiy nomidagi ToshDO'TAU

O'zbek tili va adabiyoti ta'limi yo'nalishi 2-kurs magistranti

Annotatsiya

Ushbu maqolada ona tilini o'qitishda fotomateriallardan foydalanish masalasiga to'xtaldi. Ona tili darslarida fotomateriallardan foydalanishning mezonlari haqidagi chuqur tahlili ham o'z ifodasini topdi.

Maqolada bo'lajak ona tili fani o'qituvchilarining ona tili darslarida fotomateriallardan foydalanish mazmunini atroflicha yoritib berish maqsad qilindi.

Kalit so'zlar: *fotomateriallar, fotomateriallardan foydalanish, rasm va fotolar, kommunikativ-pragmatik metodlar, lingvistik, psixolingvistik, metodik tamoyillar.*

Annotation

This article focuses upon the issue of using photographic materials in teaching the native language. A thorough analysis of the criteria for using photographic materials in native language lessons was also expressed.

The article aims to provide a comprehensive overview of the content of using photographic materials in native language lessons for future native language teachers.

Keywords: *photographic materials, use of photographic materials, pictures and photos, cognitive-pragmatic methods, linguistic, psycholinguistic, methodological principles.*

Ona tili ta'limida fotomateriallardan foydalanishning bir qancha mezonlari mavjud:

1. Ta'lim maqsadi va vazifalar bilan moslik. Fotomateriallarni dars jarayoniga kiritishda pedagogik maqsadlar bilan uyg'un bo'lishi zarur. Fotomateriallar til ko'nikmalarini shakllantirish, lug'at boyligini oshirish, nutq ko'nikmalarini mustahkamlash kabi vazifalarni qo'llab-quvvatlashi kerak. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, fotosuratlar til o'rgatishda o'quvchilarda ma'noni anglash va yodda saqlash jarayonini yaxshilaydi, chunki ular real olamning aniq tasvirlarini beradi va til elementlarini kontekst bilan bog'laydi¹⁰⁶.

2. Mazmunning dolzarbligi va kontekstga mosligi. Fotomateriallar o'quvchilarning yoshiga, ijtimoiy tajribasiga va dars mavzusiga mos bo'lishi lozim. Rasm va fotosuratlar mavzu bilan bevosita bog'lanib, til elementlarini real hayot kontekstida ko'rsatishi o'quvchilarda nutqni tez anglash va mustahkamlashga yordam beradi. Masalan, rasm asosida

¹⁰⁶ ResearchGate. (2024). *The use of pictures and its effectiveness in English language teaching: A systematic review.* <https://www.researchgate.net/>

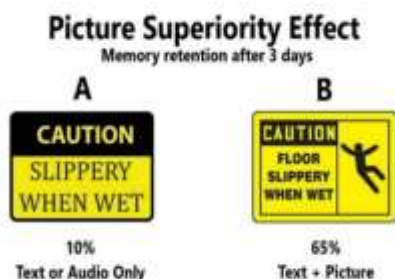

soʻzlarni tushunish va izohlash mashqlari mazmunan bogʻlangan darslar samaradorligini oshiradi¹⁰⁷.

3. Vizual sifat va aniqlik. Vizual materiallar texnik sifat jihatidan aniq, ravshan va pedagogik maqsadga yoʻnaltirilgan boʻlishi kerak. Ilgʻor sifatli fotosuratlar oʻquvchilarning eʼtiborini tortadi, motivatsiyani oshiradi hamda mazmunni yodda saqlashni osonlashtiradi. Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, fotosuratga asoslangan vizual yordamlar yordamida til elementlari yaxshiroq yodda qoladi va ularning mavzulari kontekst bilan bogʻlangan holda tez anglanadi¹⁰⁸.

Rasmlardan foydalanish biroz texnikani talab qiladi. Oʻqituvchi qachon, qayerda va qanday qilib maʼlum bir til komponentini oʻrgatishda rasmlardan foydalanishni bilishi kerak. Agar oʻqituvchi rasmlardan samarali foydalana olsa, dars oʻqish va oʻrganish jarayoni qiziqarli boʻladi. Rasmlar kamroq tushuntirish va kamroq mehnat talab qiladi, bu nafaqat oʻqituvchi, balki oʻquvchi uchun ham toʻgʻri keladi¹⁰⁹.

4. Kognitiv samaradorlik: Picture Superiority Effect. Psixologiyada tan olingan picture superiority effect – yaʼni rasmi materiallar soʻzga qaraganda yodda uzoqroq va aniqroq qolishi hodisasi til oʻrgatishda muhim ahamiyatga ega¹¹⁰. Rick Melnyck quyidagi rasmda buni aniqroq tushuntiradi:

1-rasm.

Uning soʻzlariga koʻra, agar biz shunchaki biror narsani eshitsak yoki matn oʻqisak, 3 kundan keyin uning taxminan 10 foizini eslab qolishimiz mumkin. Agar rasm qoʻshsak, eslab qolish darajasi 65 foizga koʻtariladi¹¹¹.

Tadqiqotlar shuni koʻrsatadiki, rasm tasvirlari ikki yoʻnalishda kodlanadi – tasvir sifatida hamda verbal nom bilan – bu esa soʻzdan osonroq yodda qolishiga yordam beradi.

¹⁰⁷ Injoqast Journal. (2023). *The effectiveness of using visual materials in language teaching*. *International Journal of Language Studies*, 12(3), 45–60.

¹⁰⁸ Wikipedia contributors. (2026). *Picture superiority effect*. In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Picture_superiority_effect

¹⁰⁹ Kanwal, H. (2021). Perception of University Teachers and Students Regarding the Use and Effectiveness of Audio Visual Aids in their Daily Classroom Teaching. *Pakistan Social Sciences Review*, 5(IV), 726–736. [https://doi.org/10.35484/pssr.2021\(5-IV\)55](https://doi.org/10.35484/pssr.2021(5-IV)55)

¹¹⁰ Paivio, A. (1971). *Imagery and verbal processes*. Holt, Rinehart & Winston.

¹¹¹ Rick Melnyck, "The Picture Superiority Effect: This is Why and How to Use It", 2019. <https://primeyourpump.com/2019/05/14/picture-superiority-effect/>

Tadqiqotlarga ko‘ra, rasmi topshiriqlardan foydalangan holda olib borilgan darslarda o‘quvchilarning ifodali nutqi 27% ga faollashgan¹¹².

5. Til ko‘nikmalarini integratsiyalash. Fotomateriallar faqat lug‘atga oid bo‘lish emas, balki tilning barcha asosiy ko‘nikmalarini – tinglab tushunish, o‘qish, yozish va gapirishni rivojlantirishda ham qo‘llanilishi mumkin. Masalan, fotolarga asoslangan savollar yordamida og‘zaki ifoda va yozma insholarni shakllantirish dars jarayonini boyitadi va til ko‘nikmalariga real kontekst beradi¹¹³. Ko‘rgazmalilik prinsipiga ko‘ra til hodisalarini o‘rganish, kuzatish, sezishdan boshlanadi. Bola turli nutq tovushlari, so‘zlar, gaplarni talaffuz etish, eshitish, yozish, ko‘rish orqali sezadi. Kuzatish vositasida bolalar ongida til hodisalari to‘g‘risida hissiy aniq tasavvur hosil bo‘ladi. O‘qituvchi bolalarni til hodisalarini sezishdan ularning mohiyatini anglashga, til hodisalarini tasavvur etishdan grammatik tushunchalarni atroflicha o‘zlashtirishga qarab olib boradi. Ko‘rgazmali material muhim axborot manbai hamdir. Chunki o‘quvchi darslik, o‘qituvchining bayoni, gazeta va jurnallardan qanday axborot olsa, ko‘rgazmali materialdan ham shunday ma‘lumot olishi mumkin¹¹⁴.

6. Motivatsiya va faollikni oshirish. Fotomateriallar dars jarayonida o‘quvchilarning e‘tiborini jalb qiladi, ularni faol ishtirok etishga undaydi hamda til o‘rganishda motivatsiyani oshiradi. Ko‘rgazmali material bilan ishlash o‘quvchilarga mavzuni qiziqarli va jonli tarzda qabul qilish imkonini beradi, bu esa dars samaradorligini oshiradi¹¹⁵. Ona tili darslarida tabiiy yoki aniq buyumlardan (predmetlarning asl namunasi: masalan, anor, olma, bino maketi va h.k.), grafik materiallar (chizma, jadval kabilar), tasviriy san‘at, musiqa, kino, televideniya kabi vositalardan foydalaniladi. Ona tili mashg‘ulotlarida televizor, epidiascop, filmskop, magnitofon kabi texnik vositalardan foydalanish dars samaradorligiga juda katta ijobiy ta‘sir ko‘rsatadi. Bu vositalar til hodisalarini tushunishga, ona tilidan egallangan nazariy bilimlarni mustahkamlashga, uni amaliy ko‘nikmaga aylantirishga yordam beradi. Ayniqsa, tasviriy san‘at namunalari, o‘quv filmlari, diafilmlar va diapozitivlar o‘quvchilarning og‘zaki va yozma nutqini rivojlantirishda muhim vosita sanaladi. Shuni nazarda tutib, ona tili o‘qituvchisi til kabinetini shu vositalar bilan ta‘minlash chorasi ko‘rishi, ayniqsa, rasmi albomlar tashkil etishi, rasmi tarqatma materiallarini ko‘paytirishi lozim.

7. Madaniy moslik va kontekstual moslashuv. Fotomateriallar milliy madaniyat, urf-odatlar va til kontekstini aks ettiruvchi tasvirlar bilan to‘ldirilishi lozim. Bu tilni faqat grammatik shakl sifatida emas, balki tilning real hayotdagi qo‘llanilishi va madaniy kontekstlarda tushunishni ham osonlashtiradi. Bunday yondashuv til o‘rgatishda kontekstual yaxlitlikni ta‘minlaydi va o‘quvchilarning tilga bo‘lgan qiziqishini kuchaytiradi¹¹⁶.

¹¹² Axmedova N. Ona tili darslarida innovatsion yondashuvlar. // Filologiya va tillarni o‘qitish jurnali. – 2022. – №1. 46–47-b.

¹¹³ Wikipedia contributors. (2026). *Dual-coding theory*. In *Wikipedia*. https://en.wikipedia.org/wiki/Dual-coding_theory

¹¹⁴ G‘ulomov A., Qodirov M. va b. Ona tili o‘qitish metodikasi. – Toshkent: Universitet, 2012. – B. 380.

¹¹⁵ ResearchGate. (2024). *The use of pictures and its effectiveness in English language teaching: A systematic review*. <https://www.researchgate.net/>

¹¹⁶ Anfa, J. (2022). *Integrating pictures in language learning: Cultural and pedagogical perspectives*. *Seroja Journal of Education*, 9(1), 15–29.

TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR

Bundan tashqari, audio-vizual materiallar XXI asr ta’lim muhitini shakllantirishga xizmat qiladi, chunki bunda axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishga alohida urg‘u beriladi. Bugungi kunda aksariyat o‘rganuvchilar texnologiyaga moyil bo‘lganligi sababli, bunday darslar ularning o‘rganishga bo‘lgan motivatsiyasini oshiradi. Shu bilan birga, o‘qituvchilar gapirish ko‘nikmalarini rivojlantirishda yuqorida sanab o‘tilgan cheklovlarni e’tiborga olishlari zarur. Bu jarayonda maktab ma’muriyati kabi boshqa tomonlarning yordami nihoyatda muhimdir. Maktab ma’muriyati sinflarning internet aloqasi va texnologik vositalar bilan yetarli darajada ta’minlanganligini kafolatlashi lozim, ayniqsa qishloq hududlarida. Qishloq hududidagi o‘quvchilar e’tibordan c hetda qolmasliklari kerak, chunki ular ham boshqa o‘quvchilar bilan tengravishda sifatli ta’lim olish huquqiga egadirlar. Shu sababli, maktab ma’muriyati dars jarayonida internet talab qilmaydigan, oldindan yuklab olingan audio-vizual materiallarni taqdim etish kabi zarur choralarni ko‘rishi lozim. Bu o‘qituvchilarning audio-vizual materiallarni izlashdagi yukini kamaytiradi va ularni istalgan vaqtda foydalanish imkonini beradi. Shuningdek, o‘qituvchilarga texnologiyadan ta’lim jarayonida samarali foydalanish bo‘yicha yetarli trening va malaka oshirish kurslari tashkil etilishi zarur. Bu darslarni yanada qiziqarli va interaktiv qilishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. ResearchGate. (2024). The use of pictures and its effectiveness in English language teaching: A systematic review. <https://www.researchgate.net/>
2. Injoqast Journal. (2023). The effectiveness of using visual materials in language teaching. *International Journal of Language Studies*, 12(3), 45–60.
3. Wikipedia contributors. (2026). Picture superiority effect. In Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Picture_superiority_effect
4. Kanwal, H. (2021). Perception of University Teachers and Students Regarding the Use and Effectiveness of Audio Visual Aids in their Daily Classroom Teaching. *Pakistan Social Sciences Review*, 5(IV), 726–736. [https://doi.org/10.35484/pssr.2021\(5-IV\)55](https://doi.org/10.35484/pssr.2021(5-IV)55)
5. Paivio, A. (1971). *Imagery and verbal processes*. Holt, Rinehart & Winston.
6. Rick Melnyck, “The Picture Superiority Effect: This is Why and How to Use It”, 2019. <https://primeyourpump.com/2019/05/14/picture-superiority-effect/>
7. Axmedova N. Ona tili darslarida innovatsion yondashuvlar. // *Filologiya va tillarni o‘qitish jurnali*. – 2022. – №1. 46–47-b.
8. Wikipedia contributors. (2026). Dual-coding theory. In Wikipedia. https://en.wikipedia.org/wiki/Dual-coding_theory
9. G‘ulomov A., Qodirov M. va b. *Ona tili o‘qitish metodikasi*. – Toshkent: Universitet, 2012. – B. 380.
10. ResearchGate. (2024). The use of pictures and its effectiveness in English language teaching: A systematic review. <https://www.researchgate.net/>